

# DE PROLETARISCHE VROUW.

BLAD VOOR ARBEIDSTERS EN ARBEIDERSVROUWEN

*Uitgegeven door de Sociaaldemokratische Vrouwen-Propaganda-Club te Amsterdam.*

DIT BLAD VERSCHIJNT DEN 1STEN

• • VAN ELKE MAAND • •

## REDACTIE:

C. POTHUIS—SMIT •• SAXENBURGERSTRAAT 12.

## ADMINISTRATIE:

M. MENSING •• VAN EEGHENLAAN 11.  
AMSTERDAM.

ABONNEMENTSPRIJS PER JAAR f 0.50

AFZONDERLIJKE NUMMERS » 0.02

## BERICHT.

Allen, zoowel afdeelingen en vereenigingen als enkele personen, die het **abonnement voor den 1<sup>sten</sup> jaargang** van *De Proletarische Vrouw* nog niet hebben voldaan, worden dringend uitgenoodigd **het bedrag (50 cent) te zenden** aan de Administratie (zie boven) vóór 10 November a.s.

Soc.-Dem. Vrouwen-Prop.-Club - A'dam.

### HUISHOUDELIJKE VERGADERING

Woensdag 7 November, 8<sup>1/2</sup> uur,  
in 't „Blauwe Kruis”, Warmoesstr.

#### Agenda:

1. Notulen en Ingekomen Stukken.
2. Verkiezing van een Bestuurslid wegens bedanken der 2e secretaresse J. Cohen Gotschalk—Bonger.
3. Benoeming van helpsters bij de verzending van *De Proletarische Vrouw*.
4. Benoeming eener Verificatie-Commissie voor *De Proletarische Vrouw*.
5. Eenige Voorstellen van het Bestuur.
6. Rondvraag.

Soc.-Dem. Vrouwen-Prop.-Club - A'dam.

### VERGADERING met INTRODUCTIE

Woensdag 14 November, 8<sup>1/2</sup> uur,  
in 't „Blauwe Kruis”, Warmoesstr.

Inleider: A. de Groot, over „Bewaarschool”.  
HET BESTUUR.

#### Waar vind ik kracht?

Waar vind ik kracht, om in dik-hersen-  
[duister,  
één lichtstraal te doen flitsen  
Zóó, dat zien noodzakelijk wordt?  
Waar vind ik kracht, die lichtstraal te  
[doen groeien  
tot bundel en bundels van licht,  
tot vol-licht is bereikt?

Als vol-licht is bereikt, waar vind ik dan  
[de kracht  
het hart te raken, diep,  
zóó, dat voelen nooddwang wordt?  
En als het hart zich opent, tot voelen komt,  
waar vind ik dan de kracht, om harten  
[saam te persen  
tot éénen willensdrang?

Als willensdrang er is, waar vind ik dan  
[de kracht  
tot handlen aan te sporen  
zóó, dat aller doen is eisch?  
Waar dik-hersen-duister verdwijnt voor  
[licht  
en willensdrang groeit tot eenheids-daad,  
ja — dáár slechts vind ik kracht.

R. V.—S.

## Ontevreden vrouwen.

De vrouwen staan in de wereld toch altijd een paar passen achter den man. Zoo iets van: eerst komt de man, en dan — komt de vrouw nog lang niet. Dat is zoo gekomen door allerlei omstandigheden, door de eeuwen heen. En pas in den laatsten tijd begint de vrouw dat in te zien en neemt ze er geen genoegen meer mee. Vroeger kwam de vrouw ook minder het huis uit; er was zo veel binnenshuis te doen en te verzorgen. De dames gingen niet 's middags naar de winkels om daar een japon te koopen, of een mantel of ondergoed, dat kant en klaar was. Neen, alle goed werd in huis gemaakt. Er waren geen groote waschrichtingen en ook geen fabrieken waar groenten, enz. in blikjes werden ingelegd. Alles gebeurde in huis. De vrouwen, ook de rijke, hadden het toen heel wat drukker in het huishouden dan nu. Maar stuk voor stuk zijn die bezigheden haar als 't ware afgenomen en kregen ze meer tijd vrij.

Wat daarmee aan te vangen?

Een burger gezin b.v. met 4 dochters, wat moest daar gebeuren, wanneer die meisjes groot werden? De moeder had of geen hulp nodig voor de huishoudelijke werkzaamheden, of hoogstens van één der meisjes. Als de anderen niet trouwden, dan liepen ze elkaar in den weg.

En er trouwen minder meisjes dan vroeger. Want niet alleen zijn er veel meer vrouwen dan mannen, maar de levensmiddelen zijn duurder, de vaste, goede betrekkingen voor de mannen zijn minder, het huwelijk dus voor velen een groot bezwaar. Die 3 meisjes moeten evenwel leven; ze zijn dus genoodzaakt het huis te verlaten en werk te zoeken. Deze vrouwen gaan dus arbeiden evenals de man in eene of andere betrekking: op een kantoor, als onderwijzeres. Ja, langzamerhand rekenen de ouders, die daarvoor het geld hebben er op, en ze laten de meisjes, evenals de jongens, voor een of ander vak opleiden. De meisjes bezoeken de hoogeschoolen, waar haar langzamerhand een plaats werd ingeruimd.

Nu is het heel natuurlijk, dat de vrouwen, die nu evengoed als de man in de maatschappij leven en werken, het wel een beetje mal vinden, dat die maatschappij nog maar net doet, of zij altijd in het huis is en van niets verstand heeft. Het is immers al te dwaas, dat ze wel belasting moeten betalen, nu ze een of andere betrekking heeft, maar dat ze volstrekt niets te zeggen heeft over de manier, waarop die belasting wordt uitgegeven. Ook wenschten ze alle mogelijke betrekkingen

te kunnen vervullen, want het aantal werkende vrouwen werd al grooter en grooter. Er kwamen doktressen, vrouwelijke advocaten enz. enz.

Maar nog altijd behandelt de wet in Nederland — en ook nog in veel andere landen — de vrouwen als menschen die niet mee tellen.

*De vrouw heeft geen kiesrecht.* Ze mag niet mee de menschen kiezen, die de wetten maken. De vrouw staat in allerlei opzichten nog beneden den man. B.v. in het huwelijk heeft de man veel meer rechten, ook tegenover de kinderen.

En nu begonnen die vrouwen — zij dus, die betrekkingen vervulden, zooals ik daareven opnoemde — ontevreden te worden. Zij zeiden en zij schreven: gelijkstelling met den man willen wij. We zijn precies als hij. We weten net zo veel, we bekleeden dezelfde betrekkingen, we betalen evengoed belasting. We willen door elkeen en ook door de wet erkend worden als menschen, die niets meer of minder, maar die gelijk zijn aan den man. De wet behoeft de vrouwen niet bijzonder zacht of vriendelijk te behandelen, omdat zij vrouwen zijn, in 't geheel niet. We verlangen dat juist niet. Gelijkheid en nog eens gelijkheid.

Wat waren dat nu voor vrouwen? Waren dat de vrouwen der arbeidende klasse, die naar fabriek en werkplaats gingen om het onvoldoende loon van vader of echtgenoot aan te vullen. Neen, het waren en het zijn de bourgeoisvrouwen, niet altijd rijk, maar toch komend uit gezinnen, waar zij een zorgvuldige opvoeding konden krijgen, geen proletarische vrouwen.

Die nu verlangen deze gelijkheid.

Men noemt deze vrouwen *feministen*.

Ze hebben recht van spreken, die feministen; wat ze vragen is in vele opzichten recht. Maar wij proletarische vrouwen hebben hier niets mee te doen. Want onze strijd is een andere. Wij kunnen niet tegenover de mannen als geheele massa staan, omdat wij met de mannen van de arbeidende klasse te kampen hebben tegen het onrecht, dat de geheele tegenwoordige maatschappij ons aandoet. En daartoe behooren ook de feministen. Zeker, er zijn er ook wel onder, die ook de proletarische vrouwen de rechten willen geven, die ze zelf eischen. Maar als geheel willen ze dat niet en kunnen ze dat ook niet willen. Ze hebben net zoo goed belang als de mannen, die soortgelijke betrekkingen bekleeden, bij het behoud van de tegenwoordige maatschappij. Wanneer zij dus meenen, dat *alle* vrouwen, ook de proletarische, het met haar eens moeten zijn, en wij te zamen moeten strijden tegen

de mannen, dan halen wij de schouders op, omdat we inzien, dat de feministische dames, zoo gauw ze de politieke rechten hebben gekregen, zich tegen de arbeidende klasse, mannen en vrouwen, moeten keeren.

### Het eerste levensjaar.

Zóó, alsof het niets was, is onder het hoofdstuk »Raadzaal en Trouwzaal« van de begroting, een niet onbelangrijke zaak er tusschen door geglipt in onzen Amsterdamschen raad. Wat is de kwestie? In de afdeelingen werd te kenfen gegeven, dat het van groot belang is, dat bij het uitreiken der trouwboekjes of bij de geboorteaangifte op een of andere wijze raadgevingen voor den zuigeling worden uitgereikt.

Burgemeester en Wethouders antwoordden hierop, dat het geven van wenken betreffende de voeding van zuigelingen bij het uitreiken der trouwboekjes of bij geboorteaangifte niet doelmatig is te achten. Moeders, die dit verlangen — aldus B. en W. — kunnen in de gemeentelijke poliklinieken advies bekomen.

Een mooi antwoord, vindt u niet?

Het is niet doelmatig, zeggen B. en W. En gij vraagt natuurlijk, waarom is het niet doelmatig? Omdat het niet doelmatig is, zeggen B. en W., en daarmee basta.

En dan is er nog een argument: Moeders, die iets willen weten, kunnen het aan de polikliniek gewaar worden.

Als dat niet steekhoudend is, weten wij het niet.

De bedoeling is om moeders, die meenen dat ze haar kind goed verzorgen, doch het vreeselijk slecht doen, op de hoogte te brengen. Dus voor die vrouwen, die denken, dat ze het bij het rechte eind hebben, doch hun kind ziek maken.

B. en W. trekken nu een wijs gezicht en zeggen: die iets weten wil, gaat naar de kliniek. Alsof het om die moeders te doen is. Het gaat niet om de moeders, die de geneesheer raadplegen, het gaat juist om die duizende anderen.

En nu heeft onze club een adres aan den raad gestuurd om het bekende boekje van de Nederlandsche Vereeniging van Kinderartsen te doen uitgeven aan de bevolkingsregisters of bij de geboorteaangifte, en onze partijgenooten Vliegen en Loopuit hebben daar het hunne van gezegd.

Maar de raad was weer wijzer.

Althans B. en W. wisten 't o zoo goed. De moeders, die aan 't boekje wat hadden, konden den arts raadplegen en de rest had er toch niets aan.

Dat is natuurlijk onzin. Men kan nooit precies zeggen wie veel en wie er niets aan heeft, maar men moet vragen of het een goede uitwerking kan hebben, dat raadgevingen, door bevoegde autoriteiten geschreven, hun nut afwerpen. En dat is natuurlijk zonder eenigen twijfel het geval.

Het boekje is geschreven door Dr. van der Heijde te Arnhem, Dr. Scheltema te Groningen en niemand minder dan Dr. de Bruin, lector voor kinderziekten te Amsterdam, in opdracht van de Vereeniging van Kinderartsen en speciaal ter verspreiding in de gezinnen door den burgerlijken stand, armbesturen, gezondheidscommissies, vereenigingen voor hulp aan kraamvrouwen enz.

Rotterdam, Arnhem, Den Haag, Haarlem en nog meerdere groote gemeenten in ons land reiken het boekje uit.

Waarom ook niet? Er is alles voor te zeggen. In de inleiding van het boekje wordt dan ook gezegd:

«Ook voor Nederland is het vraagstuk der beperking van de sterfte op jeugdigen leeftijd van groote beteekenis.

In het jaar 1901 bijv. kwamen op 168.219 geboorten 25.138 sterfgevallen voor van kinderen beneden den leeftijd van één jaar, dus van zuigelingen. Van de honderd kinderen, die geboren werden, stierven er reeds vijftien weer in hetzelfde jaar en van de honderd sterfgevallen op alle leeftijden waren er zes en twintig bij kinderen in den zuigelingenleeftijd.

Bij zulke verhoudingen gaat men met schrik zoeken naar oorzaken voor deze onnatuurlijke vernietiging van leven.

Het spreekt, dat vooral in eene vereeniging van Nederlandsche kinderartsen deze enorme sterfte der zuigelingen meermalen de aandacht tot zich trok en dat men poogde de oorzaken daarvan op te sporen.

Steeds weer kwam men tot de overtuiging, dat een groot deel der gestorven zuigelingen behouden had kunnen worden, wanneer de verzorging, voornamelijk de voeding in het eerste levensjaar, doelmatiger ware geweest.

In hare zomervergadering van 1902 besloot de vereeniging te beproeven het hare er toe bij te dragen, om de sterfte binnen de natuurlijke grenzen terug te dringen.

Zij droeg aan eene Commissie op een boekje samen te stellen, dat in kort bestek de noodzakelijkste en meest doelmatige wenken voor de verpleging van kinderen gedurende het eerste levensjaar zou bevatten.

In klein bestek, om het voor geringen prijs verkrijgbaar te kunnen stellen. Want wanneer het boekje werkelijk nut van beteekenis zal brengen, moet het ruim verbreid kunnen worden.

De vereeniging hoopt dan ook bevordering van dit doel — *eene ruime verbreiding*, — te zullen ondervinden, doordat corporaties of personen, die met haar het belang van bestrijding dezer onnatuurlijk groote sterfte der zuigelingen beseffen, de verspreiding op zich nemen.

Het boekje is met het oog op dit doel ook eenvoudig in samenstelling van voorschriften en in bewoording; althans de redactie heeft zooveel mogelijk daarnaar gestreefd.

Men ziet hieruit, dat het in elk opzicht van groot gewicht is en zoo voor den praktijk geschikt gemaakt, dat men blij mag zijn, dat er een dergelijk boekje bestaat. Rotterdam heeft verleden jaar nog 10.000 exemplaren besteld. En in verschillende steden van Frankrijk en Duitschland is het sinds jaren gewoonte.

Maar B. en W. en de andere heeren zijn er nog niet af. De kinderen van de arme proletarërsvrouw mogen niet geofferd op het altaar van de alwijsheid onzer vroege vaders.

Onze partijgenoot Vliegen kondigde reeds aan, dat hij op de zaak later terug komt en wij kunnen wel zeggen, dat onze club ook nog wel zal aankloppen bij den raad.

### Gevaarlijke bemoeiingen.

Onder de buitenissigheden van onze drukke feministische dames behoort een onverzettelijke afkeer van de wetten, die den arbeid der vrouw in 't bijzonder beschermen. Blind gestaard op het streven: gelijkheid voor man en vrouw, begrijpen zij niet, hoe noodig het is de arbeidster in de eerste plaats en nog meer te beschermen dan de arbeider tegen de uit-

buiting van het kapitalisme, omdat de arbeidende vrouw economisch altijd in nog slechter conditie verkeert dan de arbeidende man en omdat bovendien het moederschap haar nog een bijzondere taak oplegt. Zoolang de dames het blijven laten bij theoretische beschouwingen in tijdschriften en brochures, kan men haar doen schouderophalend gadeslaan. Anders wordt het, wanneer zij tot praktische bemoeiingen overgaan en haar eigen breinsverwarring zoeken over te planten in de hoofden van onontwikkelde, goedgelovige arbeidsters, die dan gevaar lopen de dupe te worden van ander onwetendheid. Met beslistheid moet dan ter wille van de arbeidsters front gemaakt worden tegen dat dogmatisch drijven.

Dezer dagen nu kon men in de dagbladen lezen van zulk een ongepaste en geheel onbevoegde inmenging van den kant onzer burgerlijke vrouwen in een hoogst belangrijke arbeidskwestie. Deze kwestie komt in 't kort hierop neer.

In aardewerkfabrieken bestaat groot gevaar voor loodvergiftiging voor de daarin werkende personen. Bij een Kon. Besluit van 13 Juli ll. werd bepaald, dat het voortaan verboden was personen beneden 16 jaar en vrouwen bepaalde soorten van arbeid in zulke fabrieken te doen verrichten. De bedoeling van dit Kon. Besh. is den arbeid van vrouwen te verbieden in de afdeelingen, waar het grootste gevaar bestaat voor loodvergiftiging, nl. daar waar met loodglazuur wordt gewerkt. Tegen deze bepaling kwam verzet van de directies der te Maastricht bestaande aardewerkfabrieken, die in arbeiderskringen beruchte zgn. fabrieken van Regout. De fabrikanten dreigden, in geval op naleving van de wettelijke voorschriften werd aangedrongen, hun fabrieken te zullen sluiten, waardoor duizenden werklieden broodeloos zouden worden. Deze bedreiging was te brutaler, omdat dezelfde Directies voorheen geweigerd hebben den regeeringsdeskundige in hun fabrieken toe te laten, om daar een onderzoek naar loodvrij glazuur in te stellen, terwijl zij evenmin zich den tijd, die hun gegund was, ten nutte hebben gemaakt om verbeteringen aan te brengen in den geest van de wet. Bovendien zouden door den maatregel niet meer dan een 150 vrouwen en meisjes worden getroffen, die gemakkelijk bij minder gevaarlijk werk dan bij het loodglazuur waren te plaatsen. Van een verbieden van den arbeid van alle vrouwen in de aardewerkfabrieken, zooals van feministische zijde wordt voorgesteld, was geen sprake.

Van alle kanten ging een storm op over de uitdagende houding der Maastrichtse Directies. Wat zag men toen gebeuren? Dezen vonden plotseling vurige bondgenooten in de rijen der burgerlijke vrouwenbeweging. De dames Rutgers en Drucker togen naar Maastricht. Zij grepen onbescheiden in in de taak der Arbeidsinspectie, wier werk zij onder het bestaande conflict door haar optreden slechts konden bemoeilijken; zij spraken met de fabrikanten, namen een kijkje in de fabrieken, onderhielden zich met enkele vrouwen, onderwierpen den armen Baart aan een scherp kruisverhoor en ... haar meening stond vast. Het was daar in die Maastrichtse fabrieken een waar lustoord, van gevaar voor loodvergiftiging niets te bespeuren. De gezondheidstoestand der vrouwen zou onder het verwerken van loodglazuur lijden? Wie durft zoo iets beweren! De gezondheidstoestand der vrouwen was uitstekend, zelfs beter dan

die van de mannen. Geen der vrouwen, die de dames ondervroegen (hoeveel waren het?), had ooit een miskraam gehad. En dus: geen bijzondere bepalingen ter bescherming van de arbeidster. Wat wetenschappelijke mannen na langdurig en nauwkeurig onderzoek ook mogen verklaren: dat het vrouwelijk organisme sneller en heviger wordt aangetast door het lood dan het mannelijk lichaam — de dames Rutgers en Drucker lachen wat om de wetenschap, voor haar zijn mannen en vrouwen geestelijk en fysiek gelijk. Zelden is door onbevoegden met grooter oppervlakkigheid te werk gegaan in een aangelegenheid, waarbij menschenlevens op het spel staan. Wie van ons zou niet gaarne zien, dat en de mannen en de vrouwen tegen den doodelijken invloed van het lood werden beschermd, maar hebben wij daarom het recht, zolang de arbeidswetgeving niet verder gaat, de bescherming althans van de vrouw, van de moeder en aanstaande moeder, van de hand te wijzen, ter wille van een hersenschim?

Aan de pers werd een mooi relaas gezonden van de enquête(?) door de beide dames ingesteld. Er werd daarin o.a. verteld, dat de vrouwen „woedend” waren over hetgeen *Het Volk* te haren opzichte had geschreven. „Wie heeft het recht mijn broodwinning te ontnemen?” werd gezegd. En een andere vrouw had gevraagd: of de mannen dan wel haar werk mochten doen? Of de vrouwen in de Maastrichtse fabrieken minder gezond en sterk waren dan de mannen. Devragen zijn kenteekening voor den aard van het onderzoek. Het kost weinig moeite onwetende vrouwen met den boeman: broodverlies, den schrik op het lijf te jagen voor een wet tot het welzijn van haar en haar kinderen gemaakt. Maar men vrage eens bewuste arbeidsters: onze diamantbewerksters of naaisters, of zij de Arbeidswet, die haar tegen overmatig langen arbeidstijd en tegen gezondheidsgevaaren beschermt, zouden willen ontberen.

De komedie te Maastricht begonnen werd in Den Haag voortgezet. Een deputatie der arbeidsters ging ter audiëntie bij minister Veegens en zij gaven hier een feministisch speechje ten beste. Na door mevr. Rutgers in Den Haag en Scheveningen te zijn rondgeleid, keerden de vrouwen wel voldaan over hun uitstapje naar huis terug! Maar het meest vergeenigd zullen intusschen wel de Maastrichtse fabrikanten zijn geweest over deze opvoering. Het clericale patroonsblad, *De Limb. Koerier*, prees ook uitbundig het gedrag der beide dames.

Niet scherper dan door de lofspraak van dien kant kan aangetoond worden, dat hier niet gehandeld is in het belang der arbeidende klasse.

Ten slotte is er door het Nat. Comité inzake wettelijke regeling van vrouwenarbeid — waarbij geen arbeidstersverenigingen zijn aangesloten — een adres verzonden aan den minister om bij hem aan te dringen op wijziging van het Kon. Besl. d.d. Juli 11.

Maar tot heden vernamen wij nog niet dat mevr. Rutgers en mevr. Drucker zich aangeboden hebben om gedurende eenige jaren in de aardewerkfabrieken te arbeiden, ten einde aan den lijve te ervaren, in hoeverre het lood meer of minder schadelijk is voor het vrouwelijk dan het mannelijk organisme. En dit zou voor deze onderzoekende geesten toch de beste proef op haar gelijkheidsom kunnen leveren!

H. v. D. M.

## Over Schoolkind en Standenschool.

Er zijn te Amsterdam groote veranderingen op til op onderwijsgebied. Burgemeester en Wethouders stellen den raad voor:

I. de scholen 1e en 2e klasse samen te voegen;

II. voorbereidende scholen te stichten van kinderen van 4—6 jaar.

Tot nu bestaan hier ter stede vier klassen van scholen, de kinderen zijn daar ingedeeld naar den meerderen of minderen welstand der ouders, op de scholen der 1e klasse wordt weinig of geen, op de scholen der 4e klasse wordt een hoog schoolgeld betaald. Het is op zich zelf al verkeerd, dat de kinderen van hetzelfde volk gescheiden worden naar den inhoud van vader's beurs, maar het wordt nog erger, als wij weten, dat de kinderen der rijken nog zooveel meer bevoorrecht worden, dat het onderwijs aan de scholen 3e en 4e klasse nog zooveel beter kan zijn: dat er meer geleerd kan worden en dat de klassen daar zooveel kleiner zijn. Ieder begrijpt het toch, dat hoe kleiner de klassen zijn, hoe meer tijd er aan elken leerling kan besteed worden, hoe beter het onderwijs dus wordt.

Tot voor korten tijd zaten op de scholen der 1e en 2e klasse nog 48 kinderen in een klas en pas in den laatsten tijd is besloten, dit aantal geleidelijk op 42 te brengen.

Aan de scholen der 3e en 4e klasse daarentegen zijn de klassen veel kleiner. In sommige meisjesscholen treft men nog veel klassen aan met 36 leerlingen, maar overigens zaten er hoogstens 30 kinderen in een klas en soms nog ver daaronder, 24 en 20 is lang geen zeldzaamheid, er zijn er zelfs van 10 en nog minder.

Die onderscheiding in vier klassen van scholen is een groote onrechtvaardigheid en daarom heeft de onderwijzers-vakvereniging, de Bond van Ned. Onderwijzers, reeds geruimen tijd propaganda gemaakt voor het denkbeeld: *één school voor het gehele volk*. Het heeft dien wensch belichaamd in een adres aan den raad, waarin opheffing van de standenschoolen gevraagd wordt.

Burgemeester en Wethouders doen nu een voorstel om de scholen 1e en 2e klasse samen te voegen. Dat is lang niet zooveel als de bond gevraagd heeft en dat ook wij, sociaal-democratische vrouwen moeten verlangen. Er zal niet veel mee bereikt worden, want het onderwijs op de beide klassen van scholen is nu toch reeds gelijk, het aantal leerlingen per klas even groot; alleen zal misschien het gehalte der leerlingen op enkele tegenwoordige eerste klasse scholen wat stijgen en er zullen wat minder kinderen van de eene school naar de andere verhuizen. Neen, wat wij noodig hebben, is, dat alle kinderen uit alle standen door elkaar gaan, dan zullen de klassen waarin het arbeiderskind zit wel kleiner worden, dan zal dus ook het onderwijs beter worden, dan zal men wel zorgen, dat er geen hongerige en slecht gekleedde kinderen op de banken zitten, want zulke kinderen belemmeren den geregelden voortgang van het onderwijs voor de anderen. Dan zullen wij binnen den korst mogelijken tijd een volledig stel schoolartsen hebben, dan zullen er een voldoende aantal schoolbladen komen, want dan heeft de regeerende klasse belang bij het lichamelijk welzijn en bij de goede geestelijke ontwikkeling van het arbeiderskind.

Wat nu wordt voorgesteld is een klein stapje vooruit, omdat hierdoor de weg gebaad wordt voor latere samensmelting van de andere scholen.

Ik schreef daareven, dat het onderwijs aan de scholen der 1e en 2e klasse gelijk is. Neen, dat is toch niet geheel waar, de kinderen, die de 1e klasse scholen bezoeken zijn er iets beter aan toe dan de leerlingen der 2e kl. scholen. Aan elke school der 1e kl. is een voorbereidende klasse verbonden, waar vijfjarige kinderen worden opgenomen, ze zijn daar gehuisvest in frissche, ruime lokalen en staan daar onder leiding van beschaafde vrouwen.

Eén voorbereidende klas is wel niet genoeg, maar het is toch meer dan niets en in dat geval verkeerden de leerlingen, die de scholen der 2e klas bezoeken. Die kinderen blijven tot hun zesde jaar thuis, of zwerven op straat of . . . gaan naar een bewaarschooltje.

O foei, ik krijg nog een gevoel van walging, als ik aan de krotten denk, waarin ik eenige jaren geleden de kleinen heb zien zitten — neen, dat is het woord niet — heb zien hangen, suffen, slapen of vechten. Daar werd gebrek geleden door die kindertjes, gebrek aan lucht, aan licht, aan beweging.

De juffrouwen, die zulk een schooltje hielden, waren niet voor haar taak berekend, konden ook geen grootere woning huren, want ze moesten toch wat verdienen. Wie zou haar dat kwalijk kunnen nemen?

Er is toen van twee kanten een onderzoek naar die schooltjes ingesteld, rapporten zijn er over verschenen, er zijn stukken in de onderwijsbladen geschreven, waarin werd aangedrongen op regeling van het voorbereidend onderwijs door de gemeente, de Bond van Ned. Ond. zond met dit doel een adres aan den raad.

Het kon zoo niet langer, die schooltjes waren broeinesten van besmetting, de kinderen werden er ziek, menige moeder heeft haar lieveling moeten missen door mazelen, kinkhoest, roodvonk, op die schooltjes opgedaan.

Gelukkig zal er nu verbetering komen, als het voorstel van B. en W. wordt aangenomen, dan vervalt die ééne voorbereidende klas aan de 1e kl. scholen en komen daarvoor in de plaats afzonderlijke voorbereidende scholen, waar de kinderen reeds op 4-jarigen leeftijd toegelaten kunnen worden. Dat zal nu wel niet in eens plaats hebben, alles zal geleidelijk moeten gaan, maar na ongeveer tien jaren zullen er 24 van die scholen over de stad verspreid zijn.

Dat is vooruitgang; de staat van besmettelijke ziekten, de staat van sterfte onder de kleine kinderen zal het met eenige jaren voldoende aantoonen, de kleintjes zullen in levenslust winnen, ze zullen ook beter voorbereid worden, om het onderwijs op de lagere school te kunnen volgen.

Adam, 23 Oct.

E. B.

48000.

Het blad der Duitsche socialistische vrouwen heeft 48000 abonné's. Het onze — 700.

## Tekort.

We komen op het einde van het jaar geld te kort. De abonnementsprijs is laag en we kunnen die niet verhoogen. Daarbij kregen we bij de oprichting een aantal

giften in eens. Het volgend jaar zullen dus de inkomsten nog minder zijn.

Wie dus iets missen kan voor de instandhouding van het blad, dat eigenlijk toch ook noodzakelijk vergroot moet worden, die zende dit aan de administratie: *Van Egghenlaan 11.*

We meenen wel, dat het blaadje meewerkt om de proletarische vrouwen uit het land op te wekken, en daarom willen wij zoo gaarne voortgaan met tot haar te spreken en verzoeken wij dringend aan ieder, die dat ook meent, ons daartoe in staat te stellen.

Op de sociaal-democratie is onze hoop gevestigd, ons streven gericht. O vrouwen, maakt toch flink propaganda voor ons mooi beginsel: de sociaal-democratie. Laat geen werk u te veel zijn. Weest uw mannen, uw broers, uw vakgenooten trouwe helpsters in den strijd tegen het kapitalisme.

### Uit de Propagandacclubs.

**Amsterdam.** De huishoudelijke vergadering van 3 Oct. had, de agenda in aanmerking genomen, nog beter bezocht moeten zijn. Er waren belangrijke zaken te bespreken en niet minder belangrijke verslagen uit te brengen.

Wij hadden lo. de kwestie van de propaganda onder de vrouwen van de mannelijke leden der landelijke en plaatselijke vakbonden en onder de vrouwen uit vakverenigingen. Daaromtrent werd besloten samenwerking met de S.D.V.C.'s te Groningen, Den Haag, Rotterdam en Scheveningen, indien mogelijk, tot stand te brengen.

2. Tweede agendapunt: beoordeeling van *De Proletarische Vrouw* na haar éénjarig verschijnen. Door sommigen werden de »Snip en Snap«-artikelen ongeschikt geoordeeld. Ook bestond bij enkelen het bezwaar, dat het blad voor de leden der S.D.V.C. niet leerzaam genoeg was. Een enkel lid wenschte er de partijkwesties in besproken te hebben. Anderen daarentegen waren van oordeel, dat het blad in de eerste plaats berekend moet zijn op de propaganda onder degenen, die nog gewonnen moeten worden.

De redactrice Pothuis-Smit werd bij acclamatie herbenoemd. Zij sprak den wensch uit, dat het blad het volgend jaar zal kunnen worden uitgebreid. De voorzitter wakte allen op, ijverig voor ons blad te werken, zoowel wat de verspreiding betreft als door inzending, voornamelijk van zulke artikeltjes, die door feiten spreken.

Volgde het verslag door partijgenoot Eisenloeffel—Tilanus uitgebracht over haar bevinding bij de vergadering van 27 Sept. j.l., voor de organisatie der Tentoonstelling van Huisarbeid, waaruit bleek, dat onze Club, zooals trouwens een juist ingekomen circulaire van het voorloopig comité eveneens aantoonde, zich vóór 15 Oct. opnieuw hadden aan te melden bij den secretaris van het voorl. comité, teneinde het recht te krijgen iemand aan te wijzen zitting te nemen in het lichaam, dat belast wordt met het organiseren der tentoonstelling. Kosten f 2.50 per jaar.

Over de »Konferenz« der Deutsche S.D. vrouwen werd achtereenvolgens door partijgenooten Wibaut en Mensing verslag uitgebracht.

Eerstgenoemde deelde mede, dat ongeveer 50 afgevaardigden te Mannheim

bijeen waren, waarvan sommigen een reis van 2 dagen te maken gehad hadden. Waren de vertrouwenspersonen, dus de beste vrouwelijke krachten uit de partij. Daaronder nog echte arbeidsters, echter zoo geschoold in de beweging, dat ze goed 't woord voerden. De Konferenz onderscheidde zich door snelle werkmanier — de voorbereidende schikkingen waren reeds den avond te voren getroffen. Na een verwelkoming door Clara Zetkin werd aan de buitenlandse gedelegeerden gelegenheid gegeven een woordje te zeggen. Wibaut bracht daarbij den groet der Holl. S.D. vrouwen over en sprak den wensch uit, dat het volgend jaar op het Internationaal Congres te Stuttgart het vrouwenkiesrecht aan de orde zou komen.

Ottillie Baader deelde in haar 2-jaarlijksch overzicht mee, dat de Deutsche S.D. vrouwen 325 vertrouwenspersonen in hun midden hebben, die persoonlijk optreden als leidsters van clubs en propagandatochten maken, daarbij steeds werkend met *Die Gleichheit*, die onder de organen van de Partij is opgenomen. Bij dit propagandawerk worden zij op een enkele uitzondering na, trouw door de mannen ter zij gestaan.

3. Uitgangspunt van al hun doen is het weten. Eenmaal het »weten« bereikt, is het spreken eenvoudig kwestie van gewoonte.

Verder dringen de Deutsche vrouwelijke partijgenooten overal door en laten zij zich in met aangelegenheden die wij nog aan de bourgeoisvrouwen overlaten: armbestuur, school, weezenverpleging, kinderverzorging enz. Zij gaan daarbij revolutionair te werk. De vervolgingen die zij zich daarbij op den hals halen — 3 hunner hadden gevangenisstraf te lijden of nog in vooruitzicht — vuren haar slechts aan tot te meer actie, te vuriger strijden.

Op de Konferenz werden prachtige referaten (inleidingen) gehouden over de landarbeidsters, de dienstboden, het vrouwenkiesrecht en wettelijke bescherming van zwangere- en kraamvrouwen. De resoluties daar aangenomen, behooren door ons op latere vergaderingen besproken te worden.

Partijgenoot Mensing deelde daarna nog eenige bijzonderheden mede betreffende de inrichting van de Konferenz en besprak verder in hoofdzaak het referaat van Clara Zetkin over het vrouwenkiesrecht. In die inleiding was prachtig gehandhaafd het principieele, het vasthouden aan het S.D. program, dat het heele werken der Deutsche S.D. vrouwen kenmerkt. Zij verklaarde verder, uit eigen naam en die van enkele vrouwen, die zij wist dat haar inzicht dulden — maar niet uit naam der club, wie zij er niet over had kunnen spreken — aan de te Mannheim vergaderde Deutsche vrouwelijke partijgenooten de vraag te hebben voorgelegd, of niet de Hollandsche S.D. vrouwen tot plicht hadden, te trachten van haar partij een uitspraak te verkrijgen, waarbij aan de Holl. S.D. Kamerfractie werd verzocht, een amendement op haar in 1903 ingediend voorstel tot grondwetsherziening te geven in dien geest, dat in dat voorstel den principieelen S.D. kiesrechtisch werd gehandhaafd door algemeen kiesrecht te eischen voor mannen en vrouwen.

Nog werd besloten aan partijgenoot Roland Holst te verzoeken een cursus over ons beginselprogram voor de S.D.V.C. te houden.

M. M.

Woensdag 10 Oct. sprak mej. S. Smeer

voor de S.D.V.P.C. te Amsterdam over »de vrouw in het lompbedrijf«.

Slechte werkplaatsen, zwaar werk, willekeurige behandeling van de zijde der patroons vormen schering en inslag.

Daarnaast werkt het bedrijf zelf ook niet mee tot verheffing van hare beoefenaren.

Het sorteeren van afval, dikwijls gedragen kleederen, door menschen zoo van 't lijf getrokken, is wel het allertreurigste wat er is.

Toch wees spr. op een lichtpunt voor de lompensorteersters, nl. de organisatie in dat bedrijf.

Een dankbaar applaus was de belooning voor de boeiende rede.

C. Z.

**Rotterdam.** Op de huish. vergadering van Woensdag 10 Oct. waren een aantal nieuwe leden tegenwoordig, die met een hartelijk woord van de presidente werden welkom geheeten.

Het huisbezoek is zoo geregeld, dat alle nog niet aangesloten vrouwen van partijgenooten zullen bezocht worden.

Rekening en verantwoording over de uitgaven voor de banier werden nagezien en goedgekeurd.

Wegens tijdelijke afwezigheid van de sekretaresse is het correspondentie-adres der club thans: mej. van Kersen, Zwartjanstraat 142. Daar worden ook de bestellingen voor onze brochure aangenomen.

SUZE GROENEWEG, Secr.

**Den Haag.** De S. D. vrouwenclub afd. Den Haag, na in de maand Augustus geen vergadering belegd te hebben, kwam Vrijdag 28 Sept. weer bijeen. Als spreekster trad op mej. Martina Kramers, uit Rotterdam, met het onderwerp: Organisatie. Met groote belangstelling werd geluisterd. De opkomst was tamelijk goed, negen vrouwelijke introducees en enkele mannelijke.

Nadat spreekster het doel en streven van organisaties in 't algemeen had uiteengezet en gewezen had op de voordeelen nu reeds door organisaties behaald, toonde zij aan, hoe noodig het is om ook onder vrouwen vereenigingen tot stand te brengen, maar ook hoe moeilijk dat gaat in ons land, vooral waar het vakverenigingen betreft.

Vele voorbeelden werden door haar aangehaald. Enkele der leden verzochten spreekster ook 'teen en ander mee te zullen deelen, wat in 't buitenland op dat gebied reeds gebeurd is. Op zeer aangename en eenvoudige wijze vertelde ze van vrouwen-vakverenigingen uit Amerika, Zweden en Engeland. Een der mannelijke aanwezigen kwam daarop met het voorstel aan het bestuur van de S.D. Vrouwenvereniging om pogingen aan te wenden een organisatie tot stand te brengen onder de modewerksters in Den Haag. Hij wilde gaarne inlichtingen verstrekken van de schandelijke toestanden die in dat vak heerschen en hoe de meisjes geëxploiteerd worden. De voorzitter, hoewel meenende dat het niet op onze weg ligt, zelf vereenigingen op te richten, wil toch gaarne met de andere leden van het bestuur zich met eenige van die meisjes in contact stellen en hen, zoo zij te vinden zijn voor een organisatie, voorthelpen en den weg wijzen.

### Correspondentie.

Onze partijgenoot Lucie Van Kuijkhof verzoekt ons te berichten, dat voor haar een brief moet zijn afgegeven, die niet in hare handen is gekomen. Hen, die het betreft, gelieve hiervan goede nota te nemen.

Eleat. Dr. »Vooruitgang«, Keizersgracht 378, Amst.

## TWEDE BLAD.

No. 1 — 1 Nov. 1906.

## Bescherming van kraamvrouw en kind.

„Op den 6den dag na de bevalling zijn ze weer al aan het steenen sjouwen”, vertelde een vroedvrouw van de arbeiders aan een steenbakkerij, toen er een onderzoek ingesteld werd naar rusttijd, die aan de fabriekarbeidsters door de wet is voorgeschreven, als zij moeder geworden zijn.

Onze arbeidswet zegt nl.: „het is verboden een vrouw arbeid te doen verrichten gedurende vier weken na haar bevalling.” Maar deze wet is een doode letter, als de vrouw gedurende dien tijd, dat ze niet werken mag, geen loon ontvangt. De getrouwde vrouw gaat niet voor haar plezier naar de fabriek, zij doet het slechts door nood gedrongen, zij kan dat loon dus zeker niet missen in die dagen, als er dubbele uitgaven gedaan moeten worden.

Men begint dit heel langzamerhand in te zien en daarom is dan nu in het wetsontwerp, dat wil zeggen, het plan voor een wet, die voorgesteld wordt door minister Veegens, voor verzekering tegen ziekte, ook de verplichting opgenomen aan de ziekekassen om kraamgeld uit te keeren en verloskundige hulp te verschaffen aan de loonarbeidster. Het beginsel dat de moeder-arbeidster, zoowel ter wille van haar zelf als voor haar kind geldelijk gesteund moet worden in die dagen, als zij niet werken kan, wordt in deze wet erkend. Wel had ook de vorige minister Kuyper, dit beginsel in het wetsontwerp dat nu ingetrokken is, opgenomen. Maar er was een bepaling bij, dat alleen *gehuwde* vrouwen van de uitkeering zouden genieten en dat de *ongehuwde moeder* geen kraamgeld, noch verloskundige hulp zou ontvangen, ofschoon ook zij de premie moest betalen; deze bepaling was zoo onmenselijk en onrechtvaardig, dat er over zijn wetsontwerp heelemaal niet te praten was. Wat ontvangt de kraamvrouw nu volgens het nieuwe wetsontwerp?

Als de vrouw tegen loon werkzaam is volgens een arbeidsovereenkomst, waarvan de duur tenminste 6 dagen bedraagt, is zij verplicht zich tegen ziekte te verzekeren. Zij ontvangt dan ziekgeld in geval van ziekte en bij bevalling kraamgeld, onverschillig of zij gehuwd is of niet. Het bestaat in 70 percent van haar gewoon dagloon, dat is dus van iedere gulden 70 cent, en wel gedurende 4 weken vóór en 4 weken na de bevalling. Indien de vrouw vier weken na haar bevalling nog geheel ongeschikt is tot werken, krijgt zij nog gedurende 14 dagen 70 percent van haar dagloon, en bij gedeeltelijke ongeschiktheid de helft. Voorts ontvangt ze kosteloos verloskundige hulp met de noodige verband- en desinfectie(ontsmettings)middelen enz.

Deze verloskundige hulp ontvangt ook de vrouw van den verzekeringsplichtigen arbeider, de vrouw, die dus niet in geregelde loondienst is. Zij ontvangt echter geen ziekte- of kraamgeld. De wetgever redeneert aldus: daar er hier door ziekte of bevalling geen loon gemist wordt, behoeft er ook geen vergoeding van loon plaats te hebben. De gewone huisvrouw, maar ook de thuisarbeidster krijgt dus alleen verloskundige hulp. Toch worden er heel wat verdiensten gemist als de huisvrouw te bed moet liggen, het werk dat zij doet wordt wel niet betaald, maar zij spaart er geld mee uit. Als de vrouw te

bed ligt, moet er vreemde hulp in huis komen, die hulp moet betaald worden; in die betaling zit het geld, dat de vrouw in gewone tijden, dus door uitsparing op het loon, verdient.

En de thuiswerkster? Zij kan de verdienste niet missen en zal zoo spoedig het maar eenigszins kan, aan het werk trekken. Wij denken hier aan de vreeselijke toestanden, die aan 't licht komen bij het onderzoek naar den huisarbeid, b.v. aan hetgeen eene moeder van twintig kinderen vertelde, die door huisarbeid het brood moest verdienen. Zoodra het kind ter wereld was gekomen, schoof de moeder der kraamvrouw haar een stoel toe, opdat ze voort zou kunnen gaan met werken. Zulke ten hemel schreiende toestanden worden door dit wetsontwerp niet aangetaast.

En wat het kraamgeld voor de fabriekarbeidster betreft, wanneer de bedoeling er van is, de vrouw *werkelijk* die rust te geven, waar zij als 't ware van nature *recht* op heeft als zij aan een nieuw wezen het leven heeft geschonken, die rust noodzakelijk voor haar eigen genezing en de verzorging van het hulpeloze kindje, dan moet haar volstrekt niets minder dan het *volle loon*, dat zij in gezonde dagen verdient, uitgekeerd worden.

Immers, het vrouwenloon is al zoo laag. De fabrikant zoekt vrouwenarbeid om de goedkoopte. In gewone dagen is het maar even genoeg om in de noodzakelijkste behoeften voor het gezin te voorzien. Van sparen is gewoonlijk geen kwestie. Wanneer dus de vrouw vier weken vóór en vier weken na de bevalling slechts *een deel* van het loon ontvangt, zal zij toch naar bijverdienste grijpen en het doel van den wetgever, bescherming van moeder en kind, wordt dan toch gemist.

Telkens en telkens gaan er kreten op over de ontzettende sterfte der zuigelingen in streken, waar de moeder fabrieksarbeid verricht. Met cijfers is bewezen, dat die sterfte vermindert als men de moeder in staat stelt rust te genieten de eerste weken na de bevalling.

Toen in enkele groote Deutsche fabrieken de fabrikanten zich het lot hunner arbeidsters aantrokken en de moeders in staat stelden 12 weken vóór en 12 weken na de bevalling thuis te blijven, daalde de sterfte der zuigelingen van 37 tot 25 pCt.

Zulke cijfers spreken boeken!

Dat de kraamvrouwen opgenomen worden in de ziekteverzekering, is zonder twijfel een stap in de goede richting. Maar zooals de minister het voorstelt, is het een uiterst schuchter stapje. Het allerminste wat voor een *werkelijke* bescherming van het moederschap geëischt zou moeten worden, is, behalve *uitkeering van het volle loon* (hier zooveel klemmender, omdat van »voorgewende ziekte» bij bevallingen toch geen sprake is) het volgende:

Naast de verloskundige hulp, hulp voor verpleging en huiselijk werk, uitkeering gedurende 6 weken na de bevalling, en voor zoogende moeders gedurende langer tijd; uitbreiding der verzekering tot thuiswerksters, veldarbeidsters enz.

Dat voor dergelijke bescherming een flinke bijdrage van den Staat nodig zou zijn, spreekt van zelf. In het ontwerp betaalt de verzekerde  $\frac{2}{3}$ , de werkgever  $\frac{1}{3}$  van de kosten en de Staat betaalt de administratiekosten.

Zoo kan er van flinke steun aan moederarbeidster geen sprake zijn. Zoolang de Staat een klassestaat is, een Staat die voornamelijk het belang der rijken in 't oog houdt, zullen de moeders uit de

arbeidersklasse blijven lijden en tobben, zullen haar kleine kinderen zich in de wieg reeds moeten wennen aan ontbering.

Van de tegenwoordige regeering kan men voor haar niets meer hopen, dan een weinig verzachting van ellende. Maar nu in vele landen van Europa ten minste eenige maatregelen van overheidswege worden genomen ter beteugeling der ontzettende zuigelingensterfte, mochten wij verwachten, dat bij de regeling der ziekteverzekering ook hier wel een weinig meer steun van de overheid voor de behoeftige kraamvrouw zou overschieten, al ware het maar alleen tot redding van het kind, den toekomstigen burger van den Staat.

M. W.

## Is dat niet mogelijk?

't Is al zoo dikwijls geprobeerd om in Amsterdam arbeidsters uit verschillende vakken te organiseeren.

De cacaobewerkers hebben het gedaan met de meisjes in hun vak — zonder eenig resultaat.

De boekbinders hebben 't telkenmale getracht onder de meisjes, werkzaam in de drukkerijen, 't heeft niet gebaat.

De strijksters hadden reeds een paar maal een organisatietje, dat op niets uitliep.

Ook onder de gasgloeilichtwerksters, onder de lijstenmaaksters en onder de kunstbloemenwerksters zijn reeds pogingen gedaan.

Eén groot bezwaar was er altijd en bij allen: men durfde niet. Zou het nu niet mogelijk zijn een vereeniging van *fabrieksarbeidsters* op te richten, waarvan dan werksters in verschillende vakken lid konden zijn? Er was dan dadelijk een grooter aantal, dus meer kans om de boel bij elkaar te houden en ook eerder eenige geschikte krachten voor bestuursleden aanwezig.

Van die heele kleine clubjes is toch niets te wachten. En hoe meer leden er zijn, hoe vaster men staat. Onder genoemde proepen — en er zijn er natuurlijk nog veel meer — zou men nu reeds hier en daar meisjes kunnen aanwijzen, die het nut begrijpen van vereenigen.

Zou niet behulp van dezen een poging in die richting niet te wagen zijn?

## Kinderarbeid.

Treffend was de kindergroep in een optocht, een tijd geleden door de Belgische arbeiders gehouden, de groep der bleke wevers-kinderen in hun armelijke werkplunje, op bloote voeten, die een bord droegen waarop met groote letter stond: „Wij hooren op de schoolbanken.” Dat zooveel kinderen gebruikt worden voor werk, dat door volwassenen of door de machine zou moeten gedaan worden, wijst op de ontzettende wanverhoudingen waartoe onze maatschappij voert.

De Sociaal-democraten bestrijden daarom deze soort kinderarbeid met alle kracht. Op de bijeenkomst der Deutsche socialistische vrouwen te Mannheim werd ook menig hartig woordje over dit onderwerp geuit, o.a. werd er geklaagd dat zoovele ouders uit de arbeidersbeweging zelve, niet afkeerig genoeg waren van het ontduiken der wetten, die kinderarbeid verbieden. Zou bij ons zulk een klacht ook gerechtvaardigd zijn?

Toch is er een soort kinderarbeid, die van socialistische zijde aangemoedigd moet worden.

Men moet goed begrijpen dat wij niet *tegen* den arbeid zijn. Het socialisme

wil eigenlijk niets anders dan een betere regeling van den arbeid. Een regeling, waarbij alle gezonde menschen zullen moeten werken, maar ieder naar eigen kracht en eigen aanleg.

Het is dus goed dat wij de kinderen opvoeden in liefde tot den arbeid. Dat is niet moeilijk, omdat lust tot werken het kind is aangeboren. Als een kind speelt, *werkt* het eigenlijk, hij verbeeldt zich werkelijk nuttig werk te doen. Als een spel hem boeit, kent hij geen vermoeienis, lastig wordt het kind vooral als het zich verveelt.

De moeder moet reeds bij het jonge kind die lust om te werken voedsel geven door hem geschikte bezigheid te verschaffen. Dan ontwikkelt het kind op de beste manier al zijn vermogens, dan zal het kind vroolijk en gelukkig zijn. Voor groote kinderen, zoowel voor het meisje als voor den *jongen*, kan het opvoedend werken als zij wat helpen in de huishouding. Maar dit werk moet niet door dwang gebeuren. De kinderen moeten uit eigen aandrif hun ouders helpen, zóó moet men de kinderen opvoeden, dat zij dit doen uit liefde voor moeder of vader. Daarbij moeten de ouders waken dat de kinderen zich niet overspannen, dat het werk niet te lang wordt voortgezet of te zwaar is voor hun krachten. De gemeenschappelijke arbeid moet door de moeder met opwekkende woorden aangemoedigd worden.

Dan gaat het werk vlug van de hand, dan wordt het werken een prettige bezigheid voor het kind, en het smaakt de voldoening, die een oefening van krachten altijd scheurt.

Men wachte zich echter kinderen voor *loon* te laten werken. Dan wordt de kinderkracht aangewend voor werk, dat niet tot heil van hem zelf meer is. Dan wordt het kind gebruikt om het *voordeel* dat men van hem trekt. Dan leert het den arbeid beschouwen als een *vloek*. Trachten wij, zoolang het nog thuis is, hem te leeren dat de arbeid waarlijk een *vreugde* kan zijn.

M. W.

### Uit Goor.

In vele plaatsen van ons land zien wij ook de vrouw naar voren treden om mee te strijden naar een betere toekomst. En hoe kan het anders! Is het niet de vrouw die wekelijks moet tobben met het sobere loontje, wat op zeer veel na niet toereikend is voor de behoeften van haar gezin. Het is de moeder, die gevoelt de tekortkoming van haar kinderen. Zij is het, die het ziet hoe de kinderen der rijken zich heerlijk voeden met spijzen en dranken, terwijl haar kinderen het noodigste ontbreekt. Het is de moeder, die de gegoeden ziet gewikkeld in warme kleedij, wijl haar lievelingen bibberen van de kou. Het is de moeder, die de kinderen der rijken ziet spelen en dartelen, wijl ze haar kroost ziet (door nood gedreven) binnen gaan in de naar lichaam en geest verderfelijke fabriek. O, kon ik mijn jongen eens laten leeren voor dit of dat ambacht, welk een genie zou hij zijn; reeds van zijn jeugd af gevoelde hij daarvoor iets, of hoe gaarne zou ik mijn dochttertje bij mij houden, ze kon toch zoo best mij behulpzaam zijn, of ik zou haar zoo graag laten leeren voor dit of dat. Deze klacht wordt maar al te vaak geuit, maar daarbij blijft het ook. Neen, vrouwen, niet langer geklaagd, dat baat niet, maar gestreden met en naast uwe mannen naar hooger loon, betere arbeidsvoorwaarden, betere woningen, enz. enz. Spoort uwe mannen

aan zich te scharen bij hunne strijdende medearbeiders, opdat ze u en uwe kinderen verlossen van het ondragelijke juk: de ellende en ontbering. Leest de bladen, welke u voorlichten op den weg, die leidt tot vrijheid.

Leest *De Proletarische Vrouw*, opdat gij met andere vrouwen verband houdt. Zeer veel kunt gij doen, evenveel, ja meer dan uw man. Ook u, vrouwen, komt het kiesrecht toe. Strijdt met uwe voorgaande medestrijdsters in hetzelfde gelid. Denkt niet langer, daar heeft een vrouw toch geen verstand van, m. a. w. daar ben ik toch te dom voor; neen, want wij zien ook van de vrouwen kloeke, zelfbewuste strijdsters voor het schoone, reine levensdoel, namelijk: het socialisme. Laat niet uw man alleen staan in den strijd, bedenkt dat gij beiden de verantwoordelijkheid draagt voor uw gezin. Dan zal eenmaal de zon van welvaart ook stralen, in uwe woning brengende warmte en vreugde, in nog zoo vele koude en vunjige woningen.

G. J. B.

### Toeneming van huisindustrie.

Het *Sociaal Weekblad* deelt mede, dat in het district Minden in Pruisen de groote sigarenfabrieken afdelingen of filialen stichten op het platteland, zoogenaamde «meesterfabrieken».

Daarmee wordt de overgang van de fabrieksarbeid naar de huisindustrie gemakkelijker gemaakt. De gehuwde vrouwen kunnen dan thuis werken en de sigaren afleveren aan de plattelandsfabriek.

In de huisindustrie is de werktijd door geen wettelijk voorschrift beperkt en zijn de loonen nog lager dan in de fabriek.

De thuisarbeidsters begrijpen dat niet en blijven geduldig voor een hongerloon werken.

Het wordt hoog tijd, dat de wetgeving zich ook met de huisindustrie gaat bemoeien.

M. W.

### Een opmerking.

«Een arbeidster», lezeres van dit blad, die tegenwoordig was op de Nationale Kiesrechtmeeting op «Oud Roosenburgh» den 16den September, zendt ons de volgende opmerking:

Henriëtte Roland Holst trad daar als spreekster op. Evenwel roerde zij met geen enkel woord het vrouwenkiesrecht aan, terwijl toch tegenwoordig de arbeidsters zelven ook toonen, dat zij dit verlangen. De inzender was hierover zeer verwonderd en vroeg er de reden van.

H. R. H. erkent de opmerking als juist. Zij had reeds haar verzuim bemerkt.

[Deze opmerking was reeds de vorige maand ingezonden. Door een misverstand werd ze niet geplaatst. Red.]

**Om de moeders in staat te stellen haar kinderen zelf te voeden**, worden er in vele groote steden van Engeland, Frankrijk en Duitschland «zoogpremies» uitbetaald aan de vrouwen, die door het zoogen harer kinderen arbeidsloon moeten missen. Onlangs stelde het gemeentebestuur van Leipzig hiervoor 15000 Mark beschikbaar. Dat de overheid tot zulke maatregelen komen moet om aan de toenemende zuigelingensterfte paal en perk te stellen, bewijst wel, dat de toestanden, waaronder de moeder-arbeidsters leven, ontzettend treurig zijn.

Aan een anderen kant bewijst echter dit ingrijpen der overheid, dat de arbeid-

sters noodzakelijk beschermd moeten worden tegen de uitzuigerij van de ondernemers. Liet men deze ongestoord hun gang gaan, dan zou het menschengeslacht wel haast uitsterven!

M. W.

### Ingezonden.

#### „Snip en Snap”.

W. R.

Naar aanleiding van het verslag der secretaresse van de S. D. V. C. in „Het Volk” van 9 October, zou ik gaarne een kleine ruimte in beslag nemen.

In dit verslag lees ik, dat de artikelen „Snip en Snap” bij sommige bestrijding vonden. Nu was het voor mij, die op de vergadering niet aanwezig kon zijn, in de allereerste plaats noodzakelijk te weten waarin die bestrijding bestond en ik wendde mij toen tot de door de club gekozen redactrice om inlichtingen, die mij als haar eigen meening te kennen gaf, dat ik *den juisten toon*<sup>1)</sup> wist te treffen, doch dat de bestrijding als aanmerkingen inhield: ten 1sten weinig inhoud ten 2den kinderachtig.

Zulke opmerkingen zijn voor mij zeer verklaarbaar, want de Amsterdamsche strijdsters zijn heel wat verder gevorderd in den sociaaldemokratischen strijd, dan de vrouwen waarvoor speciaal deze artikelen geschreven worden.

De A'damsche lezen in den regel „Het Volk”, velen „De Nieuwe Tijd”, enkele wellicht de handelingen der 1ste en 2de Kamer en misschien ook nog „De Voorwärts” enz.

Voor dezulken zijn de „Snip en Snap”-artikelen niet bestemd en ik begrijp ten volle dat zij die inhoud ledig en kinderachtig vinden.

Ik meen echter, dat het doel van ons blaadje is: naast onderlinge opvoeding, ook het doordringen tot nog geheel onbewuste vrouwen, die de allereerste klanken van het socialisme nog moeten leeren in zich opnemen.

Voor haar zijn deze artikelen geschreven en mij dunkt, dat de gesprek-vorm de best begrijpelijke voor haar is.

De inhoud mag niet zwaar zijn, moet zijn zooals hij is: eigen beslommeringen onder haar aandacht brengen; directe feiten uit het arbeiders-leven en de arbeidersbeweging kortelijk aanstippen, opdat het onrechtvaardige daarvan in haar tot besef komt; tot verzet aansporen en eindelijk opwekken tot deelname aan onzen strijd.

Ziedaar, waarde partijgenooten, de opvatting, die ik heb van den taak die ik op mij heb genomen.

„De Proletarische Vrouw” moet vooral voor de *proletarische vrouw* bevattelijk worden gemaakt. Wordt het blad voor een groot deel gevuld met artikelen voor meergevorderde strijdsters, één enkel artikel voor pasbeginnenden mag er m. i. vooral niet in ontbreken. Het blaadje dient voor de propaganda onder de vrouwen in het gansche land en niet alleen voor de reeds bewuste vrouwen.

Is men echter van meening dat „Snip en Snap” vervallen moet, ik houd er mede op ze te leveren, doch verlangt men, dat ik er mede voort zal gaan, dan volg ik, zonder voorbehoud, het *doel* dat ik met het schrijven ervan voor oogen had, n. l. : *nieuwelingen* winnen voor onzen strijd.

Dankend

ROOSJE VOS-STEL.

<sup>1)</sup> „Den juisten toon voor vrouwen van het platteland”, schreef ik, Red.